

Nr 187

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående
statstjänstemännens sjukvårdsförmåner m. m.*

(5:e avd.)

I propositionen nr 208 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 14 oktober 1955, föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948 (nr 436) i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga vid statsrådsprotokollet i ärendet fogade författningsförslaget, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats vidtaga ändringar i ej mindre avlöningsreglementet för folkskolan den 30 juni 1948 (nr 437), avlöningsreglementet för kyrkomusiker den 9 juni 1950 (nr 385), prästlönereglementet den 29 juni 1951 (nr 577) samt avlöningsreglementet för statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter den 27 augusti 1951 (nr 615) ävensom de övriga författningar, som innehåller bestämmelser om sjukvårdsförmåner, än även gällande statsbidragsbestämmelser, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts meddela bestämmelser om bestridande av kostnader för sjukhusvård och vaccination i vissa fall och om anlitande av anvisningsläkare och konsultationsläkare, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kan bli erforderliga i anledning av förenämnda förslag.

Med anledning av att verksläkare efter utgången av år 1955 i vissa fall icke kommer att stå till förfogande föreslås i propositionen, som grundar sig på en med statstjänstemännens huvudorganisationer träffad överenskommelse, att Kungl. Maj:t erhåller riksdagens bemyndigande att utfärda sådana föreskrifter, att tjänstemän i dylika fall skall komma i åtnjutande av de i statens allmänna avlöningsreglemente angivna sjukvårdsförmånerna, därest de anlitar läkare, som vederbörande myndighet anvisat. Vidare förordas, att de anställningshavare, som för närvarande enligt de statliga avlöningsreglementena har att stå viss självrisk i fråga om sjukvårdskostnader, skall likställas med statstjänstemän i allmänhet. Förslag framlägges också om en samordning av myndigheternas sjukkontroll med sjukkassornas.

I propositionen lämnas — efter en inledning å s. 2 och 3 — redogörelser för *dels* verks- och tjänsteläkarinstitutionen (s. 3—5), *dels* 1954 års verks-

läkarutrednings förslag och remissyttrandena däröver (s. 5—27), dels ock i ärendet förda förhandlingar (s. 27 och 28). Utskottet tillåter sig hänvisa till propositionen i dessa delar.

För egen del anför *departementschefen* följande:

»Då förslag framlades till 1954 års riksdag om statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m. (prop. 1954:217), var utgångspunkten att åstadkomma ett system, som medgav att de dåvarande sjuklöne- och sjukvårdsförmånernas reella värde i princip kunde bibehållas oförändrat. Vad särskilt sjukvårdsförmånerna beträffar övervägdes vid ärendets beredning inom civildepartementet, om icke dessa förmåner skulle kunna avlösas mot ekonomisk gottgörelse. Väsentliga administrativa fördelar skulle ha vunnits härigenom. Avsevärda svårigheter mötte emellertid att generellt fastställa vad som skall anses utgöra skäligen kompensation för en förmån av ifrågavarande slag, särskilt som behovet av denna förmån uppvisar mycket starka variationer olika grupper emellan. Tanken på en avlösning av alla sjukvårdsförmåner kunde därför icke fullföljas. Också statstjänstemännens huvudorganisationer ställde sig vid förra årets förhandlingar slutligen avvisande till denna tanke.

Liksom i fråga om sjuklöneförmånerna ansågs därför en samordning böra åstadkommas mellan avlöningsreglementenas sjukvårdsförmåner och den allmänna sjukförsäkringens motsvarande förmåner. Den samordning, som kom till stånd, bygger i huvudsak på ett förslag, som framlagts av den år 1952 tillkallade sjukvårdsutredningen. En av huvudgrunderna i utredningens förslag var att verksläkarinstitutionen skulle bibehållas och ha ungefär samma funktioner som dittills. Under de förhandlingar i samordningsfrågan, som ägde rum under år 1954, uppkom emellertid fråga om verksläkarinstitutionens avskaffande. Sålunda yrkade Sveriges akademikers centralorganisation, att verksläkarinstitutionen skulle avskaffas redan från och med sjukförsäkringsreformens genomförande. Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens riksförbund och Tjänstemännens centralorganisation krävde å sin sida, att en utredning skulle verkställas rörande förutsättningarna för verksläkarinstitutionens avskaffande. Dessa organisationer förbehöll sig därvid rätt till förhandlingar rörande resultatet av en sådan utredning. I anslutning till dessa yrkanden diskuterades vid förhandlingarna — förutom sjukvårdsutredningens förslag till samordning — vissa alternativa uppslag för utformningen av tjänstemännens sjukvårdsförmåner för den händelse verksläkarinstitutionen avskaffades. Dåvarande chefen för civildepartementet ansåg sig emellertid icke kunna omedelbart taga ställning till dessa uppslag med hänsyn till att det utan närmare utredning icke var möjligt att överblicka konsekvenserna därav, särskilt i organisatoriskt hänseende. I detta läge förklarade sig Sveriges akademikers centralorganisation, till vilken läkarna är anslutna, vilja medverka till att verksläkarinstitutionen skulle bibehållas under år 1955. Organisationen förutsatte därvid, att den ifrågasatta utredningen rörande verksläkarinstitutionens av-

skaffande kunde slutföras i så god tid att möjlighet skulle finnas att upptaga förevarande spørsmål till bedömning under år 1955.

På grundval av vad sålunda förekommit upptogs i det i nyssnämnda proposition redovisade departementsförslaget, att tjänstemännen i avvaktan på en närmare utredning rörande verksläkarinstitutionens avskaffande skulle erhålla sjukvårdsförmåner i huvudsaklig överensstämmelse med sjukvårdsutredningens förslag till samordning. Detta innebar, att dåvarande förmåner skulle tills vidare i allt väsentligt bibehållas med de modifikationer, som följer av att tjänstemännen för vissa sjukvårdskostnader erhåller ersättning från sjukkassa enligt sjukförsäkringslagen.

De anställningshavare, som då stod självrisk av 100 kronor för år i fråga om sjukvårdskostnader, skulle enligt sjukvårdsutredningens förslag inordnas under de för statstjänstemän i allmänhet gällande bestämmelserna. Med hänsyn till de invändningar, i huvudsak avseende administrativa olägenheter, som vid remissbehandlingen framfördes mot att dessa befattningshavare skulle underkastas verksläkarssystemet, och med beaktande av det ovissa läge, vari verksläkarfrågan då befann sig, ansågs emellertid dessa personalgruppers självrisksystem böra bibehållas tills vidare. Självriskbeloppet nedsattes dock till 25 kronor för år utöver vad som sjukkassa kunde komma att erlægga till vederbörande. Det förutsattes uttryckligen i den till grund för propositionen liggande överenskommelsen, att detta skulle gälla endast i avvaktan på en närmare utredning rörande verksläkarinstitutionens avskaffande och införandet av enhetliga sjukvårdsbestämmelser.

Verksläkarinstitutionen och tjänstemännens sjukvårdsförmåner m. m.

Den utredning, som enligt det sagda ansågs böra föregå de fortsatta diskussionerna om verksläkarinstitutionen och de därtill knutna sjukvårdsförmånerna, har i överensstämmelse med lämnade direktiv naturligen begränsats till att avse de frågor, som ett fullständigt avskaffande av verksläkarinstitutionen aktualiserar. I utredningens arbetsprogram ingick sålunda ej att behandla de fördelar verksläkarinstitutionens bevarande kunde innefatta. Den nämnda begränsningen av utredningsuppdraget innebar givetvis icke att ståndpunkt tagits till frågan om värdet av verksläkarorganisationen eller till denna organisations fortsatta bestånd.

Verksläkarutredningen har under sitt arbete kommit till det resultatet, att det föreligger ett så intimt samband mellan verksläkarinstitutionen och statstjänstemännens sjukvårdsförmåner, att en avveckling av verksläkarorganisationen måste medföra att samtliga i nuvarande former utgående sjukvårdsförmåner samtidigt slopas. Utredningen har härvid utgått från att det icke bör förekomma att medicinsk expertis för administrering av sjukvårdsförmåner tillföres verken samtidigt med att verksläkarinstitutionen avskaffas.

Vid de överläggningar, som i anslutning till verksläkarutredningens förslag under sommaren upptogs med statstjänstemännens huvudorganisationer, förklarade sig Sveriges akademikers centralorganisation vidhålla sitt

krav på verksläkarorganisationens avveckling med utgången av år 1955. Därvid angavs, att Sveriges läkarförbund, som är anslutet till organisationen, icke var berett att efter utgången av nämnda år medverka i en verksläkarinstitution av nuvarande omfattning. Som motivering härför anfördes de principer, på vilka den allmänna sjukförsäkringen baserats, och den kritik, som framförts mot den nuvarande verksläkarinstitutionen. Mot bakgrunden av denna motivering, som närmare utvecklats i läkarförbundets tidigare återgivna yttrande över verksläkarutredningens betänkande, har organisationen yrkat, att verksläkarinstitutionen avskaffas och att för tillgodoseende av de statliga myndigheternas behov av kontinuerlig tillgång av medicinsk sakkunskap tillskapas en förtroendeläkarinstitution. De till denna institution anknutna läkarnas arbetsuppgifter skulle icke innefatta sjukvård åt de anställda i andra fall än då dessa valde att söka dessa läkare i deras egenskap av privatpraktiserande läkare. Enligt organisationens mening borde i samband med avskaffandet av verksläkarinstitutionen sjukvårdsförmånerna till tjänstemännen utformas i anslutning till ett av de av verksläkarutredningen diskuterade alternativen i förening med viss kumulation årsvis av fria sjukdagar.

De övriga tre huvudorganisationerna förklarade sig icke vara intresserade av en avveckling av verksläkarinstitutionen annat än under förutsättning att tjänstemännens nuvarande sjukvårdsförmåner kunde bevaras oförändrade. Varken en avlösning av dessa förmåner mot kontant gottgörelse eller en utformning av förmånerna i enlighet med det av Sveriges akademikers centralorganisation framförda förslaget kunde accepteras av dessa organisationer, enär båda dessa alternativ enligt organisationernas mening skulle innebära en reell försämring av förmånerna. Med hänsyn härtill och då verksläkarinstitutionens värde ur verkssynpunkt starkt understrukits i flertalet yttranden över verksläkarutredningens betänkande ansåg min företrädare i ämbetet, som svarade för den tidigare delen av de här redovisade överläggningarna, sig icke ha anledning att vid diskussionen med personalorganisationerna påfordra, att institutionen skulle avskaffas.

På grund av vad sålunda förekommit upptogs förnyade överläggningar med Sveriges akademikers centralorganisation och speciellt Sveriges läkarförbund, varvid från departementets sida framhölls, att dess primära intresse icke var tillskapandet av en särskild organisation för tillgodoseende av behovet av medicinsk rådgivning åt verken utan åstadkommandet av möjligheter för tjänstemännen att få bibehålla sina nuvarande sjukvårdsförmåner oförändrade. Dessa överläggningar ledde till att läkarförbundet accepterade att, om förtroendeläkare anställdes vid de statliga verken med huvuduppgift att vara verkens medicinska rådgivare, dessa förtroendeläkare skulle stå till förfogande för meddelande av sjukvård till de tjänstemän, som vid behov av läkarvård önskade hänvända sig till dem. Läkarförbundet krävde emellertid, att dessa förtroendeläkare skulle förordnas för en tid av sex år, att de för sina åligganden såsom medicinska rådgivare skulle erhålla ett fast arvode för varje vid verket anställd tjänsteman och att de för med-

delande av sjukvård åt tjänsteman skulle äga att av denna uppbära skäligt arvode. Att behålla någon bestämmelse om grunderna för dessa läkares arvodessättning ansåg läkarförbundet icke »lämpligt». Läkarförbundets ståndpunkt innebar alltså, att statsverket skulle vara för längre tid bundet vid vissa läkare, som skulle få utvidgade arbetsuppgifter i förhållande till de nuvarande verksläkarnas, medan förstnämnda läkare vid meddelande av den sjukvård, som tjänstemännen enligt avlöningsreglementena äger åtnjuta utan kostnad, icke skulle vara bundna av någon taxa. De orimliga konsekvenser en dylik anordning skulle kunna medföra är uppenbara, och den kunde givetvis icke accepteras från departementets sida. Läkarförbundet förklarade sig visserligen berett att lämna sin medverkan till att ifrågavarande läkare vid meddelande av sjukvård till tjänstemännen skulle låta sjukkassetaxan vara vägledande, men detta torde i förevarande sammanhang sakna betydelse, då några garantier från förbundets sida icke kan lämnas för att en dylik rekommendation efterföljes. Vid överläggningar med läkarförbundet krävdes därför från civildepartementets sida, att förtroende- eller verksläkarna skulle vara taxebundna. Det förslag i detta hänseende, som framlades av departementet, innebar att sjukkassetaxan skulle tillämpas av dessa läkare. Detta skulle ha medfört, att prestationsersättningen för en verksläkare, som icke är provinsialläkare eller extra provinsialläkare, skulle ha ökat med ungefär 100 procent i Stockholmsområdet och med omkring 50 procent i landet i övrigt. Sveriges läkarförbund avböjde emellertid en lösning i enlighet med dessa riktlinjer.

Det uppkomna läget innebär, att vissa verksläkaruppdrag kommer att upphöra med utgången av år 1955 utan att kunna förnyas. Emellertid är icke alla befattningshavare, som är underkastade de statliga avlöningsreglementena, för åtnjutande av de i reglementena angivna sjukvårdsförmånerna beroende av att verksläkare finnes. Sålunda har med undantag av vissa övningslärare alla de befattningshavare, som är underkastade andra avlöningsreglementen än Saar, att för erhållande av kostnadsfri läkarvård m. m. hänvända sig till tjänsteläkare. Detsamma gäller vissa tjänstemän, varå Saar är tillämpligt, nämligen vissa tjänstemän vid försvaret samt befattningshavare vid de högre kommunala skolorna, privatläroverken, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, seminariet för huslig utbildning i Umeå, särskolorna och epileptikerskolorna. Vidare är åtskilliga av de övriga tjänstemän, som är underkastade Saar, för åtnjutande av sina sjukvårdsförmåner hänvisade till läkare, som är skyldiga att vara verksläkare. Provinsialläkare och extra provinsialläkare är nämligen enligt allmänna läkarinstruktionen skyldiga att efter förordnande av vederbörande myndighet vara verksläkare vid den civila statsförvaltningen, försvaret och riksdagens verk, och förbandsläkare vid försvaret åligger att ombesörja läkarvård för jämväl civil personal vid förbanden. Även vissa anstaltsläkare m. fl. har motsvarande skyldighet.

De nu angivna befattningshavarnas sjukvårdsförmåner påverkas således

icke av den omständigheten att uppgörelse icke kunnat träffas med läkarförbundet. Under sådana förhållanden har enligt min mening vad i saken förekommit icke givit anledning till att statsmakterna skulle gentemot yrkanden från de huvudorganisationer, som företräder större delen av de statsanställda, genomdriva att verksläkarinstitutionen som sådan avskaffas och att sjukvårdsförmånerna i samband därmed avlöses på ett eller annat sätt. Ansträngningar har därför gjorts att söka finna en ur ekonomiska och administrativa synpunkter försvarbar utväg att jämväl i det uppkomna läget tillhandahålla de nuvarande sjukvårdsförmånerna för de befattningshavare, för vilka verksläkare enligt Saar skall finnas men för vilka verksläkare icke kommer att stå till förfogande d. v. s. i huvudsak i de större städerna stationerade tjänstemän vid den civila statsförvaltningen och andra tjänstemän vid försvaret än de vid förbanden anställda. Att lämna ersättning intill fulla kostnaden vid besök hos läkare, som de anställda själva valde, skulle sannolikt medföra alltför höga läkarvårdskostnader. Och ersättning enligt någon taxa skulle kunna ge dessa tjänstemän en försämrad förmån i jämförelse med tjänstemän hos myndigheter med verksläkare. Däremot synes det vara möjligt att erbjuda ifrågavarande tjänstemän samma förmåner, som tillkommer tjänstemän med verksläkare, i de fall då de anlitar läkare på vilken myndigheten lämnat anvisning. I enlighet härmed har det i det föregående återgivna departementsförslaget, vilket godtagits av statstjänstemännens huvudorganisationer, utformats. Detta förslag innebär i förevarande hänseende, att myndighet, hos vilken verksläkare enligt bestämmelserna i Saar skall finnas, skall äga att, i den mån lämplig verksläkare icke längre står till buds, anvisa annan allmänpraktiserande läkare, i första hand tjänsteläkare, som tjänstemännen skall kunna hänvända sig till för att komma i åtnjutande av de i reglementet angivna sjukvårdsförmånerna. Sådan läkare, i förslaget kallad anvisningsläkare, torde i allmänhet icke vara taxebunden. Å andra sidan är myndigheten icke bunden vid att behålla en läkare som anvisningsläkare, om dennes debitering visar sig vara oskäligen. Inom civildepartementet gjorda utredningar synes ge vid handen, att ersättningsbestämmelserna kan utformas så att myndigheternas kontroll av debiteringens skälighet icke behöver vålla större administrativa olägenheter.

Då verksläkare alltjämt kommer att finnas i viss utsträckning och jag är beredd att på grundval av förut angivna förutsättningar på nytt upptaga diskussioner om anställningsvillkor för verksläkare, därest vederbörande personalorganisation det önskar, synes de nuvarande bestämmelserna om verksläkare i Saar böra tills vidare bibehållas. De erforderliga föreskrifterna om anvisningsläkare bör således meddelas vid sidan av Saar. Riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela sådana föreskrifter synes böra inhämtas. Dessa bestämmelser torde böra innehålla i huvudsak följande.

Om myndighet, som har att förordna verksläkare för annan myndighets verksamhetsområde, finner att lämplig verksläkare efter utgången av år

1955 icke kan förordnas antingen därför att läkare, som är skyldig att vara verksläkare, icke finnes tillgänglig eller av annan anledning, har den att ofördröjligen underrätta den andra myndigheten därom. Sistnämnda myndighet skall då anvisa annan allmänpraktiserande läkare, i första hand en tjänsteläkare, som myndighetens tjänstemän skall kunna vända sig till för erhållande av sjukvård. I de fall då myndighet själv äger förordna verksläkare för sitt verksamhetsområde, bör myndigheten välja anvisningsläkare så snart den konstaterat, att lämplig verksläkare icke står till förfogande å viss ort. Det står givetvis vederbörande myndighet fritt att med den eller de läkare, som avses skola anlitas som anvisningsläkare, träffa avtal om mottagningstider e. d. Jag förutsätter, att myndigheterna vid val av anvisningsläkare beaktar såväl det allmännas intresse av att tjänstetid icke i onödig utsträckning tages i anspråk för läkarbesök som tjänstemännens berättigade önskan att ha bekväm tillgång till anvisningsläkare. Myndighet bör därför kunna välja mer än en anvisningsläkare; i exempelvis Stockholm kan det för många myndigheter vara praktiskt att välja anvisningsläkare i de olika stadsdelarna. Vid val av anvisningsläkare bör myndighet, där så anses lämpligt, samråda med medicinalstyrelsen resp. försvarets sjukvårdsstyrelse och sjukkassa.

Vid överläggningarna med tjänstemännens huvudorganisationer har framkommit, att stort avseende fästes vid den ordning i vilken ersättningen för sjukvårdsförmånerna skall utgå till läkare för meddelad vård, till apotek för medicin etc. I fråga om verksläkarvård tillämpas nu den ordningen att verksläkarens prestationsersättning av läkaren uttages från myndigheten, som i sin tur debiterar vederbörande sjukkassa på den belöpande belopp. I fråga om läkemedel förfares vanligen så att tjänstemannen på apoteket samtidigt med receptet lämnar ett s. k. ersättningsbevis, vari av tjänstemannen ifyllda uppgifter av apoteket kompletteras med uppgift om läkemedelskostnad, som ej ersättes genom den allmänna läkemedelsrabatteringen. Ersättningsbeviset behålles av apoteket och fogas vid räkning från apoteket till myndigheten. För nu nämnda förmåner erfordras sålunda icke att tjänstemannen erlägger betalning, som sedan skall återkrävas hos myndigheten. I fråga om specialistvård och massage m. m. för statstjänstemän erfordras däremot i allmänhet, att tjänstemannen betalar behandlingskostnaden; han kan sedan först från sjukkassan och därefter från myndigheten med utnyttjande av särskild blankett uttaga vederbörlig ersättning.

Statstjänsteman, som har att i stället för verksläkare anlita anvisningsläkare, måste naturligen själv ersätta denne. Då tjänstemannen emellertid skall erhålla täckning för hela behandlingskostnaden, torde det vara mest lämpligt att vederbörande myndighet utbetalar hela ersättningen till tjänstemannen och i sin tur debiterar sjukkassan dess andel av kostnaden. Denna debitering kan göras månads- eller kvartalsvis och i anslutning därtill bör myndigheten — i förekommande fall i samråd med sjukkassan — kontrollera, om anvisningsläkarens debitering varit skälig.

Samma förfaringsätt synes lämpligen i fortsättningen böra komma till

användning även i fråga om annan läkarvård, för vilken statstjänsteman är berättigad att helt eller delvis erhålla ersättning. Huruvida det förhållandet, att verksläkare efter utgången av år 1955 i vissa fall icke kommer att stå till förfogande, måste få till konsekvens att den tidigare nämnda anordningen i fråga om betalning av läkemedelskostnader jämkas, är för närvarande föremål för undersökning. Denna anordning innebär emellertid påtagliga fördelar även för myndigheterna och om möjlighet därtill finnes bör den i huvudsak bibehållas.

Som av det föregående framgår har tjänsteman, som haft tillgång till verksläkare, icke behövt vidkännas några utlägg för erhållande av den läkarvård, som verksläkaren kunnat meddela. Att sådan tjänsteman i fortsättningen kan ha att anlita anvisningsläkare, kan i detta hänseende medföra vissa olägenheter för tjänstemannen. Med hänsyn härtill synes det skäligt att vederbörande myndighet erhåller möjlighet att i fall av behov lämna tjänstemannen lämpligt förskott.

De ökade kostnader, som anlitaandet av anvisningsläkare kan medföra, torde endast uppskattningsvis kunna anges. Kostnadsökningen torde dock icke komma att överstiga en miljon kronor för år.

I detta sammanhang torde jag också till behandling få upptaga den av verksläkarutredningen berörda frågan om undersöknings- och behandlingsavdelningar i anslutning till större arbetsplatser. Vid vissa större verk förekommer, att mottagningslokal med eller utan utrustning och sköterskepersonal tillhandahålles verksläkaren för dennes arbete med personalen i verket. Verksläkarutredningen har funnit, att denna anordning för såväl verket som dess personal innebär fördelar; för verket bl. a. i form av minskad förlust av arbetstid för läkarvård o. d. samt för personalen bl. a. i form av lättare tillgång till undersöknings- och behandlingsmöjligheter. Utredningen har därför förordat att, även om verksläkare icke längre står till buds, befintliga läkarmottagningar av detta slag får bestå och nya sådana tillskapas, där så befinner sig ändamålsenligt. Utredningen har i sitt betänkande närmare redogjort för hur en dylik läkarmottagning lämpligen bör anordnas.

Jag anser i likhet med verksläkarutredningen, att verken även i fortsättningen bör, då så är ändamålsenligt, kunna ställa särskilda lokaler till förfogande för läkarvård och träffa avtal därom med lämplig läkare. Dessa avtal synes mig i huvudsak böra utformas enligt de av utredningen uppdragna riktlinjerna.

Därest frågan om möjligheterna att bereda läkarvård även för tjänstemän, som icke kommer att ha tillgång till verksläkare, löses på sätt jag i det föregående förordat, skulle de nuvarande sjukvårdsbestämmelserna i Saar kunna i huvudsak kvarstå oförändrade. En omredigering i förtydligande syfte har emellertid ansetts påkallad. I samband därmed har även vissa sakliga ändringar upptagits till övervägande. Det av statstjänstemännens

huvudorganisationer godkända departementsförslaget har utformats i enlighet härmed.

I anslutning till vad härom anförts av verksläkarutredningen förordar jag, att gällande föreskrifter om ersättning för sjukhusvård skall utgå ur sjukvårdsbestämmelserna. Därest i något fall myndighet finner det erforderligt, att tjänsteman vårdas i halvenskilt eller enskilt rum för att bereda möjlighet till konferenser i tjänsteärenden eller eljest handläggning av sådana ärenden under sjukhusvistelsen, har vårdformen ej karaktären av en avlöningsförmån för tjänstemannen utan är en anordning, som vidtagits i verkets intresse. Ej heller nuvarande föreskrift om gäldandet av kostnad för av verket anordnad vaccination mot epidemisk sjukdom har karaktären av en avlöningsbestämmelse i egentlig mening. Därest riksdagen icke har något att erinra häremot, synes föreskrifter om bestridande av kostnader för avsedd sjukhusvård och vaccination få utfärdas i annan ordning. Jag förutsätter härvid, att bestämmelsernas giltighetsområde avgränsas till att omfatta den egentliga statsförvaltningen. Inom övriga av reglementet omfattade verksamhetsområden bör det ankomma på vederbörande huvudman att taga ställning till frågan om bestridande av dylika kostnader.

För närvarande ersättes av statsmedel kostnaderna för eller utlämnas kostnadsfritt läkarintyg, som skall åberopas i tjänsten. Erinringar har emellertid gjorts mot att kostnader för intyg, som begärts av sjukkasse för utfående av ersättning enligt sjukförsäkringslagen eller lagen om moderskapshjälp, delvis stannar på tjänstemännen. Då angivna ersättningar ingår i de totala förmåner, som är tillförsäkrade tjänstemännen, har jag funnit mig böra föreslå, att möjlighet tillskapas att av statsmedel ersätta ifrågavarande skillnadsbelopp.

Sjukvårdsbestämmelserna innehåller från och med den 1 januari 1955 inga föreskrifter om ersättning för tjänstemans resa till och från läkare eller sjukvårdsinrättning. Dylik ersättning åtnjutes endast i den utsträckning som följer av sjukförsäkringslagens bestämmelser.

Det har från personalorganisationernas sida anförts, att ersättning för resa till och från läkare härigenom kommit att bortfalla i vissa fall, där tjänstemannen enligt de före den 1 januari 1955 gällande bestämmelserna hade rätt till full ersättning, och att i andra fall den av sjukkassan utgivna ersättningen väsentligt understiger vad som skulle ha utgått om sagda bestämmelser alltjämt varit gällande. Det har särskilt framhållits, att ersättning för resor till och från verksläkaren icke alls eller i mycket begränsad omfattning utgår i fall, där verksläkaren har sin mottagning å annan ort än den där tjänstemannen är bosatt, om på sistnämnda ort eller i dess närhet annan läkare finnes att tillgå. Likaså ersättes kostnader för resor till och från specialist, till vilken tjänsteman hänvisats av verksläkaren, i många fall icke av sjukkassan. Vidare har önskemål framförts om möjlighet till ersättning för resor till och från dispensär.

Vad sålunda anförts ger otvivelaktigt vid handen, att den från och med den 1 januari 1955 gällande ordningen kommit att i förevarande hänseende

innebära en försämring för tjänstemännen. Jag torde i detta sammanhang emellertid få erinra om att sloandet av tidigare gällande reseersättningsförmåner motiverades bl. a. med att utbetalning i förekommande fall från statsverkets sida av tillägg till ersättning från sjukkasse oftast skulle avse småbelopp och medföra ett oproportionerligt stort administrativt merarbete. Såsom förutsättning för ett återinförande av avlöningsbestämmelser av denna natur måste därför enligt min mening gälla, att man kan göra detta utan att därav föranledes en alltför invecklad samordning mellan sjukkassee-förmåner och ersättningar av statsmedel. Av myndighet primärt utgiven ersättning för sådan kostnad bör därför helt bestridas av statsmedel.

Jag vill i anslutning till vad sålunda anförts föreslå återinförande av på nyss angivet sätt utformade bestämmelser om rätt till ersättning av statsmedel för resor till och från läkare. Jämväl för resor till och från dispenser torde ersättning böra kunna utgå.

Likaså synes rätt till ersättning för resor till och från sjukvårdsinrättning i samband med in- eller utskrivning böra återinföras. Med hänsyn bl. a. till att kostnad för dessa resor i vissa fall upptages å sjukhusräkning finner jag mig i detta fall böra föreslå att en samordning genomföres. De administrativa olägenheter, som medföres härav, kan med hänsyn till det jämförelsevis ringa antalet dylika resor icke anses bli otillbörligt betungande.

För samtliga här omhandlade resor bör gälla att ersättning härför endast må utgå i den mån vederbörande myndighet så prövar skäligt. Härvid bör givetvis beaktas, att småbelopp icke ersättes och att tjänstemannen i övrigt icke erhåller lägre ersättning än som motsvarar den, vartill han är berättigad enligt sjukförsäkringslagen.

I fråga om den närmare utformningen av de bestämmelser, som jag här föreslagit skola införas i avlöningsreglementet, ävensom beträffande den verkställda omredigeringen av sjukvårdsbestämmelserna torde jag få hänvisa till den i det följande lämnade specialmotiveringen.

Självrisksystemet

Såsom jag förut nämnt innebar den överenskommelse, som förra året träffades med statstjänstemännens huvudorganisationer, att de personalgrupper, som då hade att stå viss självrisk i fråga om sjukvårdskostnader, skulle bibehållas vid detta system i avvaktan på en närmare utredning rörande verksläkarinstitutionens avskaffande och införandet av enhetliga sjukvårdsförmåner. Självriskbeloppet nedsattes dock från 100 kronor till 25 kronor för år utöver vad sjukkasse kunde komma att erlagga till vederbörande. De anställningshavare det här gäller är främst sådana som är underkastade andra avlöningsreglementen än Saar, sålunda i huvudsak befattningshavare underkastade avlöningsreglementet för folkskolan, avlöningsreglementet för kyrkomusiker, prästlönereglementet, avlöningsreglementet för statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter samt polislönereglementet. Anställningshavare, underkastad övningslärar-

reglementet, erhåller sjukvårdsförmåner enligt samma grunder som övriga lärare vid den skola, där han är anställd. Självrisksystemet tillämpas vidare å vissa befattningshavare, underkastade Saar, nämligen befattningshavare vid de högre kommunala skolorna, privatläroverken, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, seminariet för huslig utbildning i Umeå, särskolorna och epileptikerskolorna.

Med hänsyn till innehållet i nyssnämnda överenskommelse har det i förevarande sammanhang ansetts naturligt, att självrisksystemet för de nu angivna personalgrupperna slopas och att dessa anställningshavare i princip likställes med statstjänstemännen i fråga om sjukvårdsförmåner. Däremot torde det icke låta sig göra att inordna ifrågavarande grupper under verksläkarsystemet, utan dessa befattningshavare bör i fortsättningen, om de önskar komma i åtnjutande av de i avlöningsreglementena angivna sjukvårdsförmånerna, ha att liksom hittills hänvända sig till tjänsteläkare. De här ifrågavarande avlöningsbestämmelserna bör givetvis ges i huvudsak samma innehåll som motsvarande bestämmelser i Saar. Det av statstjänstemännens huvudorganisationer godkända departementsförslaget har utformats i enlighet härmed. Den härav föranledda kostnadsökningen kan uppskattas till ungefär en halv miljon kronor för år.

Att dessa anställningshavare jämställes med statstjänstemännen får anses innefatta även rätt för dem att uppbära ersättning för kostnaderna för läkarbehandling m. m. i nära anslutning till att vården meddelats. Det nuvarande systemet med årsräkningar bör således icke bibehållas. Sjukvårdsutredningen föreslog, att statliga myndigheter, i första rummet länsstyrelserna, skulle, i den mån de hade att utbetala statsbidrag till dessa befattningshavares löner, verkställa utbetalningarna direkt till tjänstemännen i varje ersättningsärende. En sådan anordning synes emellertid vara allt för arbetskrävande för myndigheterna. I stället torde utbetalningarna till tjänstemännen av dem tillkommande ersättning utöver vad de erhållit från sjuk-kassa få handhavas av vederbörande lokala huvudman (skolstyrelsen e. d.). I samband med rekvisition av statsbidrag till den ifrågavarande verksamheten eller eljest genom rekvisition en gång per år torde huvudmannen få begära utbetalning av under ett helt år havda kostnader för sjukvårdsförmåner i den mån kostnaderna icke täckes av vad vederbörande sjuk-kassa haft att erlægga.»

I fråga om departementschefens uttalanden rörande *specialmotivering* till författningsförslagen torde få hänvisas till propositionen, s. 38—44.

Beträffande *myndigheternas behov av medicinsk sakkunskap* anför departementschefen följande.

»Den omständigheten, att verksläkare i vissa fall icke kommer att stå till förfogande, medför vissa konsekvenser i fråga om kontrollen av sjukledigheter. Härtill återkommer jag i det följande. Även i ett annat hänseende kommer denna omständighet att bli av betydelse. Verksläkare har för närvarande att i viss utsträckning vara medicinsk rådgivare åt myndighet, hos

vilken han är förordnad, ehuru i väsentligt mindre utsträckning än Sveriges läkarförbund föreslagit beträffande förtroendeläkare. Då inrättandet av en förtroendeläkarinstitution med hänsyn till de föreliggande omständigheterna för närvarande icke är aktuellt, bör verkens behov av medicinsk rådgivning i de fall, då verksläkare ej står till buds, tillgodoses på annat sätt. Det gäller här t. ex. fall av ifrågasatt sjukpensionering samt långvariga eller ofta upprepade sjukskrivningar. Det av verksläkarutredningen för dylika fall förordade systemet med s. k. konsultationsläkare synes mig härvidlag kunna tills vidare komma till användning. Riksdagens medgivande att genomföra denna anordning torde böra inhämtas. Vad beträffar den av utredningen berörda frågan om införande av förebyggande hälsovård för vissa tjänstemän torde densamma få upptagas till övervägande i annat sammanhang liksom också spørsmålet om den personalvårdande verksamheten i övrigt.»

Med avseende på departementschefens uttalande i fråga om *kontroll av sjukledigheter* får utskottet hänvisa till propositionen, s. 44 o. 45.

Utskottet. Vid 1954 års riksdag beslöts en samordning mellan tjänstemännens sjukvårdsförmåner enligt avlöningsreglementena och den allmänna sjukförsäkringens motsvarande förmåner. Vid de förhandlingar, som föregick nämnda beslut, uppkom fråga om verksläkarinstitutionens avskaffande. Man räknade härvid med att detta skulle komma att ske fr. o. m. år 1956, sedan Sveriges läkarförbund förklarat sig inte berett att efter utgången av innevarande år medverka i en verksläkarinstitution av nuvarande omfattning.

Sedan en särskild utredning, den s. k. verksläkarutredningen, framlagt betänkande i ämnet, har — enligt vad av propositionen framgår — så gott som samtliga remissmyndigheter uttryckt önskemål om att verksläkarorganisationen bibehålles. Vid de överläggningar som därefter upptagits med statstjänstemännens huvudorganisationer, har jämväl de organisationer som företrätt det stora flertalet av de statsanställda uttalat sig mot en avveckling av verksläkarinstitutionen med mindre tjänstemännens nuvarande sjukvårdsförmåner bevaras oförändrade. Den organisation som företräder Sveriges läkarförbund har däremot yrkat att verksläkarinstitutionen avskaffas och att för tillgodoseende av myndigheternas behov av tillgång till medicinsk sakkunskap anställas s. k. förtroendeläkare, vilkas uppgifter inte skulle innefatta sjukvård åt de anställda i andra fall än då dessa valde att söka sådana läkare i deras egenskap av privatpraktiserande läkare. Vid fortsatt diskussion med läkarförbundet om nämnda förslag om förtroendeläkare har från civildepartementets sida krävts, att förtroende- eller verksläkarna skulle vara taxebundna med tillämpning av sjukkassetaxan, vilket skulle ha medfört en betydande ökning av prestationsersättningen för flertalet verksläkare. Detta förslag avböjdes emellertid av läkarförbundet.

I denna situation har, enligt vad av propositionen framgår, en lösning eftersträfvats, som kunnat anses ur ekonomiska och administrativa synpunk-

ter försvarbar. I enlighet härmed upptages i förevarande proposition till en början frågan om tillhandahållande av nuvarande sjukvårdsförmåner för de befattningshavare, för vilka verksläkare enligt statens allmänna avlöningsreglemente skall finnas men för vilka dylika läkare efter utgången av år 1955 inte torde komma att stå till förfogande. Det är sålunda här fråga om en reservanordning, avsedd att regleras genom bestämmelser vid sidan av Saar, vars föreskrifter om verksläkare skulle tills vidare bibehållas. Kungl. Maj:ts förslag innebär att myndighet, hos vilken verksläkare skall finnas, skall äga att, i den mån lämplig verksläkare inte längre står till buds, anvisa annan allmänpraktiserande läkare, i första hand tjänsteläkare, som tjänstemännen skall kunna hänvända sig till för att erhålla de i reglementet angivna sjukvårdsförmånerna. En sådan läkare, s. k. anvisningsläkare, förutsättes ofta inte vara taxebunden, men myndigheterna avses skola utöva kontroll av debiteringens skälighet i samband med att avräkning sker med vederbörande sjukkassa. Då tjänstemännen äger erhålla täckning för hela behandlingskostnaden medför ifrågavarande anordning ökade kostnader, vilka antagits icke komma att överstiga en miljon kronor för år. Sedan detta förslag diskuterats med tjänstemännens huvudorganisationer, har överenskommelse i ämnet, under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, träffats med samtliga organisationer — även den huvudorganisation till vilken läkarförbundet är anslutet.

Utskottet vill för egen del erinra om att verksläkarinstitutionen vid den civila statsförvaltningen utformades i samband med ikraftträdandet år 1939 av civila avlöningsreglementet, varvid väsentligt utökade sjukvårdsförmåner infördes. I den mån genom den fortgående utvecklingen de synpunkter som då beaktades kan tillgodoses på annan väg, synes i och för sig inte något vara att erinra mot att frågan underkastas förnyat övervägande. Det synes utskottet riktigt, att vid en diskussion om bibehållande av nuvarande sjukvårdsförmåner i anslutning till ett system med s. k. förtroendeläkare från civildepartementets sida hävdats kravet på taxebundenhet för läkarna. I nuvarande läge finner utskottet den i propositionen föreslagna anordningen ändamålsenlig, och utskottet får därför tillstyrka, att Kungl. Maj:t bemyndigas meddela erforderliga föreskrifter i ämnet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet anförts. Vad departementschefen i detta sammanhang uttalat har inte givit utskottet anledning till erinran.

I övrigt innebär Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, även här på grundval av en med personalorganisationerna under nyssnämnda förbehåll träffad överenskommelse, att författningsbestämmelserna i ämnet omredigeras i förtydligande syfte, i samband varmed vissa sakliga ändringar av i propositionen närmare angiven innebörd skulle göras, samt att för personalgrupper, som nu står en självrisk av 25 kronor för år, i princip samma regler införes som för övriga befattningshavare. Vad departementschefen i dessa hänseenden förordat har utskottet ansett sig kunna biträda.

I fråga om erforderliga författningsbestämmelser har såsom bilaga till statsrådsprotokollet fogats ett förslag till ändringar i statens allmänna avlö-

ningsreglemente, vartill knutits en specialmotivering. Ändringar har också förutsatts skola vidtagas i andra avlöningsförfattningar, som berörs av ifrågavarande spörsmål, samt i gällande statsbidragsbestämmelser. Vidare förutsättes erforderliga övergångsbestämmelser skola meddelas. Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i samband härmed anfört och tillstyrker vad i angivna hänseenden föreslagits.

Då vad i propositionen i övrigt anförts inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande, hemställer utskottet,

att riksdagen må

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948 (nr 436) i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga vid statsrådsprotokollet över civilärenden för den 14 oktober 1955 fogade författningsförslaget;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats vidtaga ändringar i

a) avlöningsreglementet för folkskolan den 30 juni 1948 (nr 437), avlöningsreglementet för kyrkomusiker den 9 juni 1950 (nr 385), prästlönerreglementet den 29 juni 1951 (nr 577) samt avlöningsreglementet för statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter den 27 augusti 1951 (nr 615) ävensom de övriga författningar, som innehåller bestämmelser om sjukvårdsförmåner,

b) gällande statsbidragsbestämmelser;

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts meddela bestämmelser om bestridande av kostnader för sjukhusvård och vaccination i vissa fall och om anlitande av anvisningsläkare och konsultationsläkare;

IV. bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kan bli erforderliga i anledning av förenämnda förslag.

Stockholm den 29 november 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 188.